

Prijedlozi i planovi međunarodne zajednice za Bosnu i Hercegovinu*

Prof. dr. sc. Božo Žepić

Uvod

Koncem 2005. navršava se deset godina od potpisivanja Daytonskog mirovnog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu, koji se sastoji od Okvirnog sporazuma za mir i jedanaest aneksa, kojima su uređena pojedina pitanja implementacije glavnih ciljeva koji se njime žele postići. Prigoda je to da razmotrimo neke aspekte tog mirovnog dokumenta i njegove realizacije, a posebno da pokušamo vizionarski pretpostaviti kakva je budućnost toga važnog međunarodnog ugovora i države kojoj je on temeljni dokument. Ipak, kada se danas govori o narodima BIH. čini se sve točnijom konstatacija: "DAYTON je samo polazna točka, a put koji je pred njima prepun je neizvjesnosti."¹

Od potpisivanja toga dokumenta, do dana današnjeg, međunarodna je zajednica bila i ostala ključnim čimbenikom svih procesa, odnosa i događanja u Bosni i Hercegovini. Njezine mirovne snage odigrale su ključnu i nezamjenjivu ulogu u očuvanju mira kao najvećeg dobra i najvažnijeg postignuća toga sporazuma. To će još dugo, i tko zna do kada, biti tako. Pod njezinim izravnim utjecajem provedene su reforme na gotovo svim važnim segmentima složene društvene strukture i cjelokupne organizacije vlasti. Njezin visoki predstavnik imao je ključnu ulogu i vrhovnu vlast, koja je proširivana na nekoliko međunarodnih konferencija i bez obzira na veći broj provedenih izbora u svemu je nadilazila

ovlasti Parlamentarne skupštine, Vijeća ministara i drugih domaćih institucija političkoga sustava.

Istovremeno paralelno postojanje domaće i međunarodne vlasti prema mnogim ocjenama nije se pokazalo učinkovitim. Nije sretno rješenje postojanje dviju vlasti u jednoj državi, od kojih je domaća vlast ovlaštena odlučivati samo o onom s čim se strana vlast slaže i o čemu domaća politika može postići konsenzus, a strana je vlast neprikosnoveni nositelj suverenog prava na konačno odlučivanje o svemu, uključujući sudstvo i sudovanje. Osobito s motrišta odgovornosti za realizaciju ciljeva i provođenje važnih političkih odluka. Domaća vlast koristi se izgovorom da nema ovlasti, a time ni odgovornosti, za bilo što u neprikosnovenoj mjerodavnosti strane, a strana vlast izgovara se da polaže računa samo Vijeću međunarodne zajednice za kontrolu provođenja Daytonskog mirovnog sporazuma, pri čemu joj podijeljena domaća vlast ne pruža dovoljno podrške. Pritom, Parlamentu i građanima Bosne i Hercegovine, nitko ne polaže računa za neperspektivno stanje "ni rata ni mira" i svojevrsnu "pat poziciju" iz koje nitko ne vidi izlaza. Ni deset godina poslije DAYTONA na obzorju nemamo nikakav ozbiljan, znanstveno utemeljen, svima prihvatljiv i realno ostvariv plan međunarodne zajednice za Bosnu i Hercegovinu. Sve su opcije u igri i sve je još vijek neizvjesno.

1. Pojam i različita shvaćanja međunarodne zajednice

U svakodnevnom životu, ali i u znanstvenoj terminologiji postoje različita shvaćanja pojma međunarodna zajednica. To uvijek dovodi do međusobnog nerazumijevanja i suprotstavljanja. Neki pod tim pojmom podrazumijevaju međunarodno društvo, drugi pak, svjetsko društvo, treći organizaciju Ujedinjenih naroda, i slično. U znanstvenim relacijama određenje toga pojma primarno ovisi o pravnom, politološkom ili sociološkom pristupu. Budući da svrha ovoga nije teorijska rasprava o tom pitanju, zadovoljit ćemo se motrištem "da je međunarodna zajednica **socijalni fenomen** koji je pravno relevantan, **koji čini nužnu sredinu svih onih procesa što ih nazivamo međunarodnim odnosima, a u toj sredini istodobno vrijede i pravila međunarodnog javnog prava. U toj sredini ono se primjenjuje i u njoj ono *de facto* nastaje.**"² (Vukadinović, 1998., str. 125)

Iz rečenog se daje zaključiti da su Ujedinjeni narodi najbolji institucionalni okvir za konkretno shvaćanje pojma međunarodna zajednica, ali da se taj pojam ne može samo na to svesti; on je ipak znatno širi jer postoje i regionalne organizacije država, koje također djeluju u međunarodnim odnosima, a da ih se ne može isključiti iz tog pojma. Tako, prim-

jerice[^] nakon što je u BIH preuzela ne samo ulogu civilnih, nego i vojnih snaga, sve više se ovdje Europska unija identifikira s pojmom međunarodna zajednica. Ne ulazeći detaljnije u raspravu ovog pojma, usvojiti ćemo i istaknuto motrište, koje uključuje i širi sociološki pristup, prema kojem je međunarodna zajednica jedan relativno novi socijalni fenomen i važan faktor ne samo u međunarodnim političkim odnosima, nego i u međunarodnom javnom pravu.

2. Potrebni su odgovori na mnoga pitanja

U vezi s naslovom ove rasprave postavljaju se mnoga pitanja, na koja do sada nitko nije ponudio adekvatne odgovore. Ima li međunarodna zajednica jasan plan za Bosnu i Hercegovinu? Kako taj plan izgleda i kada će biti objelodanjen? Hoće li na njega moći utjecati oni na koje se odnosi - narodi i građani Bosne i Hercegovine? Je li stvarni interes međunarodne zajednice učiniti BIH stabilnom i samoodrživom zemljom, ili je zadržati kao trusno područje na kojem će strane multinacionalne kompanije ponovno ostvariti svoje političke, ekonomske i financijske interese, kada se za to ukaže ili bude stvorena nova prigoda? Može li ovakva BIH uopće biti pripremljena za ulazak u Europsku uniju? Ako može, kada će se to dogoditi? Ako ne može, hoće li BIH i do kada ostati pod svojevrsnim međunarodnim protektoratom? Bliži li se kraj sve-moćnoj vladavini visokog predstavnika, hoće li ona i kada biti zamijenjena? Može li BIH u Europu s visokim predstavnikom, ili prethodno mora biti osposobljena sama sobom upraviteljom da tu upravljačku funkciju preuzmu njezini političari? Zašto međunarodna zajednica provodi mnoge reforme, a ne provodi nikakvu reformu ustavno-pravnog ustrojstva države, bez koje su sve druge reforme neplodne? Je li budućnost Bosne i Hercegovine u ukidanju ili održanju neprirodne entitetske podjele na dva entiteta za tri naroda, ili je njezina budućnost u uspostavi tri entiteta za tri naroda? Zašto međunarodna zajednica, koja je izmislila i nametnula DAYTON, sada njegovu promjenu nudi pod uvjetom da tri naroda sami postignu konsenzus oko novog uređenja, kada je više nego očigledno da je to nemoguće? Hoće li se Bosna i Hercegovina rješavati odvojeno kao samostalna država na posebnoj međunarodnoj konferenciji, ili pak "u paketu" s drugim zemljama u sklopu zamišljene konfederacije za Zapadni Balkan? Naravno, moguća su i mnoga druga pitanja. Ali, za njih nitko nema odgovora.

3. Bosna i Hercegovina tro-slojna federacija

U dokumentu pod nazivom "Plan europske inicijative za stabilnost o novom državno-pravnom uređenju Bosne i Hercegovine", koji je kao temeljni dokument prezentiran na Međunarodnoj konferenciji održanoj u Sarajevu 16. veljače 2003. u organizaciji Fondacije "KONRAD ADENAUER" i drugih, izložena je nova platforma za Bosnu i Hercegovinu. U njoj se ova zemlja zamišlja kao pojednostavljena "tro-slojna federacija", sastavljena od dvanaest autonomnih jedinica, od kojih ih deset federalnih kantona, Republika Srpska i Distrikt Brčko. Interesantno je polazno stajalište autora ovog dokumenta koji konstatiraju da se sa svim dosadašnjim prijedlozima "ništa ne dešava, jer nitko ne zna odakle da počne. Kao posljedica toga, mnogi Bosanci osjećaju se zarobljeni - nezadovoljni su trenutnim ustavnim sustavom, ali su nesposobni iznaći praktičan put naprijed."³ Opet "Bosanci" velikim slovima, opet neznalice, nezadovoljnici i nesposobni. Tako i treba ako ova tri naroda, njihova inteligencija, njihove politike i političari, ne mogu pronaći zajedničku platformu i preuzeti inicijativu za uređenje vlastite zemlje. A, po svemu sudeći, još to ne mogu.

Bit je predložene inicijative "da se progresivno ukida Federacija BiH, a s njom i ustavna kategorija "entiteta". Međutim, ne oba već samo Federacije. Zanimljivo, "proces demontiranja federalne vlasti mogao bi početi odmah, kroz zakonodavne akcije federalne i kantonalnih skupština. Ovo je reforma koja bi se mogla i zapravo **morala**, dogovoriti i sprovesti unutar demokratskih institucija BIH." Naivna hrvatska politika, od početka nezadovoljna Federacijom i zasićena bošnjačkom majorizacijom u njoj, odmah se uhvatila na ponuđeni mamac, te je 5. siječnja 2004. u federalnom parlamentu izišla s prijedlogom Ustavnog zakona o prijenosu ovlasti Federacije BIH na državu Bosnu i Hercegovinu i županije/kantone. Jednako tako, naivna bošnjačka politika prvo je poučila Hrvate da se zakonom ne može mijenjati Ustav, (što je temeljni postulat u pravu), kako im predlažu europski političari, a zatim je u osobi lidera najjače bošnjačke političke stranke izrazila bojazan da bi od toga eventualno mogli profitirati Hrvati. Naime, "Predsjednik SDA SULEJMAN TIHIĆ inicijativu ESI-ja je ocijenio poticajnom, no istovremeno je izrazio strahovanje kako bi ona mogla prouzročiti zahtjeve za uspostavljanje jedinstvene hrvatske županije u BIH."⁴ Iako dokument to uopće ne predviđa. Uvaženom gospodinu nije važno što će mu na pola državnog teritorija ostati nedirnuta Republika Srpska sa svim entitetskim ovlastima koje ima. Važno mu je samo da se slučajno ne objedine hrvatske

županije, makar se ne objedinile ni bošnjačke. On ne vidi da bi u predloženom rješenju gubitnici i dalje ostala ova dva naroda, a treći bi i dalje ostao privilegiran. Kako i zašto?

Ukidanje jednog, a ostavljanje drugog entiteta s istim nazivom i ovlastima, ali i obećanjem da će on vremenom evoluirati u kanton, obećanje je za naivne. Jer, "ukidanje Federacije ne bi imalo izravnog efekta na RS, ali bi RS **mного vjerojatnije** prihvatila reformu koja ne bi dovela u opasnost njezino trenutno institucionalno uređenje. S vremenom, RS bi izgubila ustavnu oznaku "entiteta", postajući najveća u nizu federalnih jedinica. Zauzvrat bi bila prihvaćena kao normalan dio bosanskog ustavnog pejzaža."⁵ Kao da je Srbima uopće važno što neće biti entitet, ako će zadržati RS sa svim atributima "države u državi".

Da ta vjerojatnost ponuđena naivnim a nije uopće realna Srbi su odmah stavili do znanja. Na istoj konferenciji "DRAGAN KALINIĆ, predsjednik SDS-a, kazao je kako u RS-u nema spremnosti za promjenu Daytonskog ustava".⁶ Dapače, "Republika Srpska sve je stabilnija i nju nije moguće uništiti, bez obzira na ideje o ukidanju entiteta u Bosni i Hercegovini, poručio je predsjednik vlade RS-a DRAGAN MIKEREVIĆ". U izjavi danoj u Beogradu on je nadalje dodao: "Ona je sve zdravija, stabilnija i prosperitetnija i nije je moguće uništiti."⁷ Naravno, ovdje se i ne radi o njezinu uništenju, ali radi se o transformaciji države Bosne i Hercegovine, u kojoj je ona sastavni i nerazdvojni dio. Međutim, dokument uopće ne dovodi u pitanje opstojnost Republike Srpske.

Što se, pak, Federacije tiče, od početka je bilo jasno da je ona umjetna tvorevina. Dva naroda u jednom entitetu, od početka je bila zabluda onih koji su mislili da preko zajedničkog entiteta mogu onemogućiti Bošnjake da ostvare embrionalni nastanak islamske države na tlu Europe, a Hrvate da se ne pripoje matičnoj hrvatskoj državi. Puna lojalnost svakoga od naroda državi BIH može se postići samo rješenjem nacionalnog pitanja na načelima jednakosti, konstitutivnosti, suverenosti, političnog predstavnštva i zajedništva bez međusobnog ugrožavanja. Pokazuje se da je zbog toga najmanje tri puta lakše ukinuti zajednički entitet dva naroda čije nacionalno pitanje nije riješeno, nego privilegirani entitet jednog koji je to ostvario. Ironija je da autori teksta ne vide Republiku Srpsku i njezine institucije kao anomaliju, pa tvrde da su samo "federalne institucije prava anomalija u bh. sistemu vlasti" i da je samo Federacija koju su oni izmislili i nametnuli "povijesna . nezgoda". Ipak, nisu oni slijepi da ne bi vidjeli. Oni to ne žele vidjeti pa žmire pred činjenicom da su oba entiteta njihov umjetni proizvod koji onemogućuje reintegraciju, stabilizaciju i samo-održivost države Bosne i Hercegovine.

Zato, ako ih treba ukidati, a treba onda je pravedno i ispravno ukinuti oba entiteta zajedno? U suprotnom, valjalo bi uspostaviti tri entiteta za tri naroda. Europa i velike sile pritom imaju ključnu ulogu: "One bi, unatoč svemu, mogle riješiti ovaj problem da ne žele ostati slijepe kraj zdravih očiju."⁸

Žongliranje autora "Plana europske inicijative ..." osobito je izraženo u njihovoj raščlambi "**četiri pogleda na izgradnju države.**" Prema njihovom viđenju tu su: sarajevska, banjalučka, gruđanska !! i tuzlanska perspektiva. Oni znaju, ali iz svojih razloga ne žele priznati da ovdje postoje četiri drukčija pogleda: bošnjačke, hrvatske i srpske politike i perspektive međunarodne zajednice. A, to znači da postoji: sarajevska (bošnjačka), banjalučka (srpska), mostarska (hrvatska) i briselska (europska perspektiva). Grude su samo jedna od manje važnih općina s hrvatskom većinom i odavna su prestale biti političkim centrom hrvatske politike. Danas je to Mostar, ali se zbog prevlasti hrvatskog biračkog tijela on i mostarska perspektiva namjerno isključuju. Primjerice, Mostar je još od turskih i austrijskih vremena bio, a i danas je: regionalni, gospodarski, kulturni i administrativni centar Hercegovine. Grude to nikada nisu bile. Otkud gruđanska perspektiva i kako nema mostarske, valjda je znano samo autorima Plana?

Bosna, Bosanci, bosanska politika, bosanska država, bosanski federalizam, bosanski pristup, bosanske normalnosti, ključne su riječi Plana europske inicijative.

Prema mišljenju autora:

- nova mapa suvremene BIH pokazuje postojeće autonomne oblasti **Bosne** (deset kantona, RS i Brčanski distrikt);
- **bosanci** se u sadašnjem uređenju osjećaju zarobljenim, nezadovoljnim i nesposobnim;
- ukidanje Federacije pokrenulo bi novu zdravu dinamiku **bosanske politike**;
- transparentni federalizam može olakšati promjene potrebne da **bosanska država** postane ekonomična;
- kantoni u Federaciji mogu se pridružiti RS-u i Distriktu Brčko u stvaranju komisije koja bi proučavala kako bi **bosanski federalizam** trebao funkcionirati;
- ovaj prijedlog nudi potencijal da razvije, po prvi put, cjelovit **bosanski pristup** izgradnji države;
- rasprave o idealnom sistemu vladanja i najboljoj podjeli moći i bogatstva trebale bi se nastaviti i postati dijelom **bosanske normalnosti**.
- U tim i takvim procesima, prema mišljenju autora, "devet godina od kraja tragičnog i teškog rata, zemlja bi u smislu ustavne debate stigla u suvremenu Europu. Izazovno i privlačno obećanje - nego što?

Plan europske inicijative očito preferira građanski, prividno probosanski koncept države koji odgovara najbrojnijem narodu. Ali, u njemu se narodi ne spominju. Niti regija Hercegovina, niti bilo što hercegovačko. Osim na jednom mjestu, gdje autori kažu: “Neki možda strahuju da će, bez Federacije, postati teže oduprijeti se pritiscima koji dolaze od nekih **bosanskih Hrvata za stvaranje jedinstvenog hrvatskog kantona u Hercegovini.**”!!! Doista, kakvo nepoznavanje činjenica. Kada su to i gdje “bosanski Hrvati” vršili pritisak za jedinstven hrvatski kanton u Hercegovini? Kao da su unaprijed znali za strahove gospodina Tihića o potencijalnoj opasnosti od zahtjeva za jedinstvenim hrvatskim kantom u Hercegovini VI koje će on izreći na konferenciji u Sarajevu. Tvorci plana oslobađaju ih straha. Jer, to se po njima nikako neće moći dogoditi bez međuetničkog konsenzusa, za što su jamstvo kantonalni ustavi. Ovdje se autori Plana ponovno razgolićuju u svojoj “pravednosti”. **Ono što mogu i moraju imati Srbi** i to na polovici državnoga teritorija, **to nikako ne mogu imati Hrvati** niti na jednoj petini državnog ozemlja. Ono što se na tanjuru nudi Srbima, to isto se po svaku cijenu oduzima Hrvatima. Eto kako demokrati iz međunarodne zajednice vide “rješenje” nacionalnog pitanja i jednakost naroda zajamčenu međunarodnim Paktom o građanskim i političkim pravima.

Da bi opravdali svoj Plan za Bosnu i Hercegovinu, njegovi autori sada govore sve najgore o Federaciji, a veličaju Republiku Srpsku. **Federacija** je sada “federalna anomalija” i “povijesna nezgoda”. Ona “nije ni centralna, ni regionalna vlast”, a “njene institucije su male i slabe”, prema njoj ima malo lojalnosti, a najprivrženije su joj međunarodne organizacije, u njoj su “obimi državnog budžeta i administracije ubrzano rasli”, a “doprinos federalnih ministarstava je marginalan”. Za razliku od nje, **Republika Srpska** veliča se. U budućem uređenju “Republika Srpska sa stanovništvom od oko 1,1 milijun ljudi, ima sve autonomne funkcije kao i Brčko. K tome održava i vojsku (koja se rapidno smanjuje), a vodi i vlastite penzijske fondove i fondove za veterane. Tokom prošlih pet godina, RS je u Banja Luci izgradila osnovne administrativne strukture. Također je pristala i da neke važne funkcije preda institucijama na državnom nivou.”

Autori “zaboravljaju” na činjenicu da je povratak izbjeglica, prognanih i raseljenih u Federaciji znatno lakše proveden i uspješnije proveden, rezultati u RS zabrinjavajući su i krajnje nepovoljni. Sve su reforme u Federaciji mnogo brže i lakše provedene. Provođenje odluke Ustavnog suda o konstitutivnosti naroda na cijelom državnom području u Federaciji je bilo znatno uspješnije. Itd. Dakako, Federacija je sve vrijeme bila opterećena dvonacionalnom strukturom u procesima

donošenja odluke i funkcioniranju paralelnih organa vlasti, a Republika Srpska ionako je gotovo jednonacionalna, pa je postojao privid veće učinkovitosti i funkcionalnosti njezinih organa vlasti.

Tvorci Plana europske inicijative smatraju da “**nitko nema ništa da izgubi** u nestanku Federacije i vještačkog koncepta entiteta”. Je li sve tako? Lako bismo se s tom tvrdnjom složili ako bi se odmah i istovremeno ukinula oba entiteta i ako bi se Republika Srpska također kantonizirala. Ovako, Bošnjaci i Hrvati gube institucionalni okvir u kojem su mogli ostvarivati paritet na razini države. Ukidanjem Federacije Bošnjaci gube mogućnost majorizacije nad Hrvatima u nametanju političkih odluka nadglasavanjem u federalnoj Vladi i parlamentarnim tijelima. Time gube i šansu pretvaranja Federacije u dominantno bošnjački entitet. To je jedino dobro za Hrvate, ali oni ipak gube mogućnost političkog predstavljanja i participacije u institucijama vlasti na razini ovog entiteta, gdje su se mogli koliko toliko boriti za svoja prava. Srbi prividno i dugoročno gube transformacijom entiteta, jer “de facto, RS je danas **drugi kanton BiH**”.?? **Prvi** je distrikt Brčko, koji je u sistemu dva entiteta anomalija, a u sistemu 12 autonomnih federalnih jedinica to neće biti, jer tada “Brčko se lako uklapa”. **Treći** bi trebao biti Tuzlanski kanton, kojem to danas priječi Federacija jer “mora raditi sa federalnim institucijama, a upravo su te **federalne institucije prava anomalija u bh. sistemu**.”⁹ Autori ne odgovaraju zašto to one ne bi bile i drugim kantonima, niti njima daju slijed mjesta u budućoj tro-slojnoj federaciji.

Postavimo li pitanje **tko najviše dobiva**, tek suptilnom raščlambom možemo sa sigurnošću pretpostaviti da su to Srbi. Jedino će oni i dalje imati “državu u državi - republiku u federaciji”. Ona će prividno biti “drugi kanton”, ali će de facto trajno zadržati sve posebnosti koje i danas ima i ostat će dominantna federalna jedinica jer se nigdje ne kaže kako će (i kada) biti definitivno ukinuta?? Dobivaju i time što će prijenosom ovlasti Federacije i kantona na državu moći kompetentno sudjelovati u odlučivanju o onim pitanjima o kojima se do sada odlučivalo u federalnim tijelima vlasti. Dok to druga dva naroda i nadalje neće moći u Republici Srpskoj!! Istina, oni će biti izloženi zahtjevima za prijenos ovlasti na državnu razinu, ali ne treba sumnjati da će se znati od toga braniti pozivanjem na Dayton kao trajni međunarodni ugovor koji se ne može mijenjati.

Prema načelu konstitutivnosti svi narodi imaju pravo biti odgovarajuće predstavljeni u institucijama političkog sustava vlasti na svim razinama. Poziciju sudjelovanja u institucijama kantonalnih vlasti Srbi do sada nisu imali, iako su to već

odavno tražili. Ovim Planom to bi se riješilo. Primjerice, za ustupljeno jedno dopremijersko mjesto u RS dobit će deset u sadašnjim federalnim kantonima. Za nekoliko ministarskih mjesta u svojoj Vladi, dobit će deset puta toliko mjesta u kantonalnim vladama. U masi "sa 150 ministara koji bi radili u takvom sistemu od tri nivoa" imat će znatno veći broj kantonalnih ministara nego druga dva naroda ponaosob. I isto toliko zastupničkih mjesta u kantonalnim skupštinama!!! Time se njihova pozicija sudjelovanja u vlasti na području dosadašnje Federacije nesrazmjerno i radikalno mijenja u njihovu korist, dok pozicija druga dva naroda u vlasti Republike Srpske faktično ostaje ista.

Stvaranje privida da je za ove promjene, potrebno pridobiti Srbe, zbog njihove izričite odbojnosti i samog spomena ukidanja Republike Srpske, vremenom će se pokazati samo kao taktička mudrost, na štetu druga dva naroda. Privilegirani će ostati privilegirani, jer Plan je očigledno sastavljen po utjecajem njihova lobija u međunarodnoj zajednici.

Nacionalno pitanje, kao temeljno za gospodarsku političku i svaku drugu stabilnost zemlje bilo bi potpuno riješeno samo za Srbe, djelomično za Bošnjake, a nacionalno pitanje Hrvata ostalo bi i nadalje otvorenim.

Dobra strana Plana koja se njegovom objektivnom raščlambom može apostrofirati, jest nastojanje autora da Plan ne bude nametnut jer "političke elite u BiH ne mogu više očekivati da ustavni problemi u BiH budu ikada riješeni intervencijom izvana". Dapače, "sposobnost da pokrene domaću debatu i provede domaće ustavne reforme čini se centralnim kriterijem za zrelost zemlje, u očima kako svojih građana, tako i vanjskog svijeta."¹⁰ Dobro je i to što Plan ne predviđa nikakve nove mape i ne otvara nikakve teritorijalne aspiracije za promjene, jer bi tako lakše mogao biti prihvaćen. Autori Plana upozoravaju na neracionalnost državne strukture zbog velikog broja ustava, parlamenata, vlada, ministarstava, ministara i goleme administracije. Međutim, praveći usporedbe s drugim zemljama, a osobito sa Švicarskom, ipak pronalaze opravdanja za to.

Švicarski model kao uzor za Bosnu i Hercegovinu nije nikakva novost. Kantonalna struktura i kantonalne granice na području dosadašnje Federacije dalje bi ostali nedirnuti, samo što bi Distrikt Brčko postao prvi kanton, a Republika Srpska, za sada nedirnuti, tek je potencijalno drugi kanton s posebnim režimom i ovlastima.

Kao što švicarski ustav spominje samo Švicarce, tako i autori ne nalaze mjesto za narode Bosne i Hercegovine, nego rabe samo izraz "Bosanci". To osobito imponira bošnjačkoj intelektualnoj eliti i, kako nam se čini, bit će samo po sebi

dovoljno da s oduševljenjem prihvati i odobri ustavne promjene koje bi išle u pravcu stvaranja bosanske nacije, kao nadnacije, po uzoru na bivše jugoslavenstvo. Dugoročno promatrano, ovo bi se moglo pokazati kao bolna "AHILOVA peta" ovoga plana, jer BiH nije Švicarska i nema političku kulturu njezinih naroda! Procjenjujemo da je velika šteta što Plan nije nastao kombiniranjem švicarskog i belgijskog modela.

Usvajanje ovoga plana nije položilo test. Očekivana je početna nevoljkost srpske politike. Ali, ako ona u procesu dijaloga o ustavnim promjenama dobije dodatna jamstva da Republika Srpska faktično ostaje s Daytonskim teritorijem, a mijenja samo okvire i neznatno smanjuje vlastite mjero-davnosti u korist države BIH, na jednoj strani i lokalne samouprave na drugoj strani, ne bi trebalo očekivati veće otpore. Bošnjačka će politika Plan odbijati sve dok on ne bude podrazumijevao ukidanje Republike Srpske i dok bude u izgledu da može na tom planu pridobiti međunarodnu zajednicu. U tom slučaju gubitak Federacije (do koje ni prije nije mnogo držala), ona će nadomjestiti jačanjem središnje vlasti i povećanjem napora za stvaranjem bosanske nacije, a perspektivno i države, uz dodatna jamstva da će se onemogućiti svaki pokušaj povezivanja kantona s hrvatskom većinom. Ako razvoj bude išao u tom pravcu, ona će na ovaj Plan rado pristati. Budući da je hrvatska politika već pokazala oduševljenje ukidanjem Federacije (do koje joj od početka nije bilo stalo), može se očekivati njezina puna zainteresiranost i kooperativnost u implementaciji ovoga plana. Nedavno iskustvo, kada je Središnji odbor HDZ BIH 17. siječnja 2004. na svojoj sjednici u NEUMU usvojio zaključak kojim je od svojih zastupnika u parlamentu BIH zatražio da pokrenu postupak donošenja ustavnog zakona o prijenosu ovlasti s Federacije na državu i županije - kantone, po našem mišljenju, nije bio dobra odluka i dobro je da to nije prošlo. Demontaža i ukidanje samo jednog entiteta - Federacije BIH, uz ostanak drugog - Republike Srpske, dugoročno promatrano, ne može popraviti nezavidan položaj hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini.

Međunarodna je zajednica ionako idejni tvorac i politički mentor ovoga plana. Zato ocjenjujemo da Plan na duge staze ima šanse, iako za sada nije dobio podršku na održanoj Međunarodnoj konferenciji u Sarajevu. Također smo uvjereni da on dugoročno neće stabilizirati zemlju, neće je učiniti samoodrživom, a neće stvoriti niti uvjete za trajan mir i povlačenje međunarodne zajednice te za ukidanje polu-protektorata u obliku institucije visokog predstavnika. On bi vjerojatno mogao biti samo još jedno prijelazno rješenje za Bosnu i Hercegovinu i uliti nadu za integraciju BIH u Europsku uniju.

4. Rješavanje BIH prema Planu Konfederacije za Zapadni Balkan

Balkan je već dugo u međunarodnim krugovima obilježen kao europska regija koju karakterizira permanentna politička, ekonomska i svaka druga nestabilnost. Nakon raspada Jugoslavije u katastrofalnom ratu koji gotovo nitko nije mogao zamisliti, u dezintegraciji je stvoreno pet samostalnih država. Tomu u početku nije bila naklonjena međunarodna zajednica. Ostala su i nadalje neriješena mnoga specifično balkanska pitanja. Ima u svijetu dosta onih koji misle da se Daytonom odgođeni, a ipak neriješeni problem Bosne i Hercegovine, može riješiti samo u paketu kojim bi se riješila i sva druga neriješena pitanja na Balkanu.

Kosovo je najkrupnije od tih pitanja. Ono je nakon vojne intervencije međunarodnih snaga istrgnuto ispod administrativne mjerodavnosti Srbije i stavljeno pod svojevrsnu mjerodavnost međunarodne zajednice. Teritorijalno nije otuđeno, ali administrativno-pravno i faktično jest. Ipak, ostalo je kao vrlo teško otvoreno pitanje na Balkanu. Još uvijek nije jasno u kojem će pravcu međunarodna zajednica usmjeriti vlastitu politiku glede rješenja problema Kosova. Da ono ostane u sastavu Srbije, s jakim elementima političke autonomije, ili da dođe do njegovo potpunog osamostaljenja. Ima onih koji misle da bi definitivni gubitak Kosova mogao i trebao biti Srbiji nadomješten novim teritorijalnim ustupcima, a to bi bilo pripajanje Republike Srpske, koja zauzima gotovo polovicu teritorija Bosne i Hercegovine. To bi otvorilo proces rušenja DAYTONA i odustajanja od dosadašnje međunarodne politike i vladajućeg međunarodnog prava o nepovredivosti granica. S druge strane, **to bi dovelo do podjele Bosne i Hercegovine**, a otvorilo bi i druge neriješene probleme na Balkanu. Teško je u to povjerovati, a još teže je to zamisliti kao ostvarivo. Međutim, u politici je sve moguće, a ovdje tim prije što tri naroda i tri nacionalne politike u BIH ne pokazuju dovoljno sposobnosti da sami uredi: svoju državu i uspješno upravljaju njome čime bi mogli uvjeriti međunarodnu zajednicu da više ne mogu zajedno pa bi je mogli potaknuti na drukčije rješenje.

Makedonija je i do sada bila suočena sa snažnim zahtjevima brojne etničke albanske manjine za političkom i kulturnom autonomijom i eventualnim izdvajanjem iz njezina sastava. Eventualno osamostaljenje Kosova još jače bi podgrijalo takve težnje i etničke sukobe u Makedoniji. S druge strane, ojačalo bi težnje za pripajanje tih teritorija Kosovu, a potom svih zajedno matičnoj državi Albaniji. Takvo bi rješenje podrazumijevalo promjenu granica makedonske države.

Crna Gora je ostala u sastavu državne zajednice koju čini zajedno sa Srbijom, s tim da će nakon isteka trogodišnjeg roka moći raspisati referendum o osamostaljenju. Teško je vjerovati da bi Srbija, ne samo zbog gubitka izravnog izlaska na more, već i niza drugih razloga, bez snažnog otpora prihvatila takvo rješenje. Njemu za sada nije sklona ni međunarodna zajednica. Međutim, unutar crnogorskog društva postoji snažna tendencija za državnim osamostaljenjem. Ta jedina preostala državna zajednica zbog toga će se teško održati, ali ništa ne treba prejudicirati, a vrijeme će pokazati je li ona uopće održiva. Međutim, sve dok postoje na jednoj strani zahtjevi za osamostaljenjem i razdvajanjem, a na drugoj otpori, predstavljat će jednu od neuralgičnih točaka Balkana.

Bosna i Hercegovina još uvijek ne nalazi unutarnje snage da upravlja vlastitom sudbinom, niti da postane stabilnom i samoodrživom državom. Nestabilno i trusno balkansko okruženje samo još više otežava njezin položaj. U takvoj situaciji "ni mira ni rata" međunarodna zajednica održava međunarodnim europskim mirovnim snagama i institucijom visokog predstavnika, s tako velikim ovlastima kakve nemaju ni mnogi državnici u svojim zemljama. Njegova vladavina u mnogo čemu više slična autokraciji, nego li na demokraciju, koju međunarodna zajednica želi ovdje uvesti i koju stalno ističe. Demokracija, kao vladavina naroda, oprečna je neograničenoj vladavini pojedinca kakvu ima visoki predstavnik kao institucija međunarodne vlasti, bez obzira na osobu koja tu dužnost obnaša. Prema pisanju dnevnog tiska podnoseći ostavku na svoju dužnost., ministar vanjskih poslova MLADEN IVANIĆ, izjavio je: "Moja ostavka je prosvjed protiv autokratskog načina odlučivanja, jer samo jedan čovjek odlučuje, a ostali trebaju samo provoditi njegove odluke."¹¹ Ovdje je sve više prisutno nastojanje da se pokrene i održi nova međunarodna konferencija za Bosnu i Hercegovinu, najvjerojatnije koncem 2005. godine u ŽENEVI, a u povodu desetljeća zaključivanja Daytonskog mirovnog sporazuma. A iz javnih 'medija se može doznati kako mnogi misle da će ova godina biti godina konačnog raspleta kompletne balkanske situacije održavanjem međunarodne Konferencije o Balkanu, koje bi rezultat bila "neka vrsta nove balkanske konfederacije" u koju bi ušle prethodno profilirane i novim granicama prekrojene novonastale države iz sastava bivše Jugoslavije, a mjesto Slovenije zauzela bi Albanija. U ostvarivanju tih planova "sigurno je da će ulogu vrhovnog arbitra imati međunarodna zajednica, koja bi najradije da problem riješi u paketu, uključujući i skidanje s dnevnog odnosa na prostorima bivše Jugoslavije"¹², Hercegovinu i Republiku Hrvatsku.

Ako bi se pokazalo da su ti planovi ozbiljni", onda bi realno bilo pretpostaviti da će i uključivanje ovih država u Europsku uniju ići također u paketu. To bi, pak, značilo da će se stalno izmišljati razlozi za odgađanje prijema Hrvatske, a zatim i BIH, sve dok paket ne bude spreman, te da će se svima prvo uvjetovati ulazak u konfederaciju ZAPADNI BALKAN, pa tek onda svih zajedno u Europsku uniju. Ma koliko bi takva politika bila nepravedna, s obzirom na uznapredovano kretanje Hrvatske i dobivanje datuma otpočinjanja pregovora, te s obzirom na prednosti BIH u odnosu na Kosovo, vođenje takve politike međunarodne zajednice nije isključeno. U izboru između pravde kao moralnog i interesa kao utilitarnog, ona je uvijek davala, prednosti potonjem. Osobito nam se čine neprihvatljivim stalni pokušaji vezivanja sudbine BIH i pitanja njezine teritorijalne cjelovitosti za sudbinu Kosova.

5. Nužan je jasan plan i jasna politika međunarodne zajednice za Bosnu i Hercegovinu

---

Budući da će se uskoro navršiti deset godina od DAYTONA, a stanje u izdaleka nije stabilizirano, sve je više jasno da međunarodna zajednica ili nema jasan plan i politiku za ovu zemlju ili je to još uvijek tajna, pa ga nije objelodanila. Mnogi misle da će 1995. godina biti prekretnica u kojoj se mora nešto bitno dogoditi, pa se može očekivati da nismo daleko od vremena u kojem ćemo imati jasniju poziciju za rasuđivanje o ovom pitanju. Ma koliko smo se do sada trudili nismo uspjeli dokučiti što međunarodna zajednica ovdje smjera učiniti dugoročno osim što zaustavila rat i očuvala krhki mir.

Neuvjerljivost međunarodne zajednice na mnogim pitanjima njezina djelovanja dovodi do sve većeg skepticizma sve one koji su životno zainteresirani za sudbinu BIH, a osobito njezine narode, nacionalne manjine i građane. U čemu se to ogleda:

5.1 Stalno produžavanje mandata međunarodnim mirovnim snagama, koje su prema Daytonskom mirovnom sporazumu trebale biti oko godinu dana. Uskoro će se navršiti deset, a uopće se ne zna kada će se taj mandat okončati. Ili će BIH možda stalno ostati pod međunarodnim protektoratom? To dovodi do svojevrsne apatije u kojoj se mnogi kreativni ljudi nastoje uklopiti i prilagoditi, jedni za preživljavanje, a drugi za bogaćenje, a nezaposlenost, siromaštvo i besperspektivnost tjeraju ljude na dalje iseljavanje. Sve to dovelo je do golemog razočaranja, jer su očekivanja svih bila mnogo veća od onog što je postignuto pod međunarodnom upravom. Građani i narodi BIH zaslužuju barem toliko

iskrenosti u politici međunarodne zajednice da im se konačno objelodani dokle će protektorat trajati ili će to biti njihova vječitá sudbina?

5.2. Očuvanje Daytonске BIH, utemeljene na nepravednom Daytonskom mirovnom sporazumu i oktroiranom Ustavu, **bez reforme entitetskog uređenja države**, koji je bio i ostao ključni kamen njezina spoticanja, nije pravi put u budućnost. "Međunarodna zajednica je uložila golemá sredstva u obnovu ratom razrušene države. Struktura pomoći nikada nije išla u smjeru obnove gospodarstva, čime se stvorila samo-održivost institucija Bosne i Hercegovine. Najveći dio međunarodne pomoći je potrošen za održavanje na životu daytonski uređene BIH."¹³ Učinjene su mnoge zakonske reforme, a da nije ni pokušana ona najvažnija - reforma svih reforma, promjena entitetskog ustrojstva.

5.3. Institucija visokog predstavnika i njegova ureda (OHR) s neograničenim ovlastima, niti trasira siguran put u demokraciju, a niti nagovještava vrijeme sigurnog priključenja Europi. "Imajući neograničenu vlast na svim razinama Ured visokog predstavnika se dao u akciju preustroja Bosne i Hercegovine po mjerilima koja prema njihovu mišljenju odgovaraju dostignućima moderna pluralizma." Međutim, taj pluralizam razvija se u sjeni neograničene vlasti pojedinca, visokog predstavnika kao međunarodnog namjesnika koji je člankom 5, aneksa 10, Općeg okvirnog sporazuma za BIH, određen kao konačni autoritet u zemlji glede tumačenja Daytonskog Ustava i Sporazuma o provedbi civilnog dijela Mirovnog ugovora. Te ovlasti naknadno su proširivane na više međunarodnih konferencija, osobito na konferenciji Vijeća za provedbu mira, održanoj u Bonnu, 1997. godine, gdje je visokom predstavniku dana suglasnost da "donošenjem obvezujućih odluka, kada to bude smatrao neophodnim", može koristiti svoj konačan autoritet, uključujući "mjere u svrhu osiguranja provedbe Mirovnog sporazuma na čitavom teritoriju BIH i njenih entiteta."

On i njegov Ured, obilato su koristili te precizno nedefinirane ovlasti, donoseći takve odluke koje su bile suprotne i Ustavu BIH i temeljnim dokumentima UN-a o ljudskim pravima i slobodama, kojima su pojedincima oduzimana prava na sudjelovanje u javnom životu i radu u javnim institucijama, bez prava na žalbu, bez vremenskog ograničenja i sve dok on drukčije ne odluči. Uvidjevši da su ovlasti visokog predstavnika u suprotnosti s načelima demokracije i ljudskih prava već i pojedini dužnosnici međunarodne zajednice izjavljuju: "Kada je riječ o bonskim ovlastima koje se odnose na smjene bosansko-hercegovačkih političara s funkcija, tu treba postupati jako oprezno. Nije više ispravno da visoki predstavnik ima ovlasti

oduzeti nekomu pravo da se kandidira za bilo koju poziciju. Treba postojati mogućnost za one koji su smijenjeni da se obrate sudu ako drže da to treba napraviti.”¹⁴ Do sada te mogućnosti nije bilo.

5.4. Zanemarivanje i zapostavljanje važnosti nacionalnog pitanja, te puko izjednačavanje nacije i nacionalizma, bili su stalni postulati djelovanja međunarodne zajednice. “Prije svega osnovni pogrešan postulat djelovanja međunarodne zajednice u BiH je do sada bio: **sve što je nacionalno apriori je negativno.**” Na to se naslanjao drugi pogrešan postulat: sve što je u vezi s nacijom je nacionalizam. Iz ova dva razvio se treći: **sve su nacionalne stranke nacionalističke.** Na takvim postulatima promišljanja i djelovanja Ured visokog predstavnika, “nije imao ni najmanje sluha za održavanje ravnoteže između tri konstitutivna naroda[^]. Tražeći “pragmatična” rješenja u kompliciranoj državi, po mišljenju ove komisije, OHR je narušio duh samog Daytonskog sporazuma - posebno okrnjivši konstitutivna prava najmalobrojnijeg od tri konstitutivna naroda u BiH.”¹⁵ Prema pojednostavljenom shvaćanju na zapadu “mnogi smatraju da je u posljednjim desetljećima nacionalizam naglo oživio. Pojedinci se više identificiraju sa svojom nacijom negoli s bilo kojom drugom skupinom.”¹⁶ Kako vidimo, svaka nacionalna identifikacija izjednačuje se s nacionalizmom!?!? Ovakvo izjednačavanje nacionalizma s nacionalnim osjećanjima i nacijom kao prizatom povijesnom društvenom skupinom, osobito se negativno očitovalo u pragmatičnom postupanju pojedinih visokih činovnika međunarodne zajednice u BiH. Prije svega poradi takvih, temeljnih pogrešnih shvaćanja nacionalnog, međunarodna zajednica za deset godina nije napravila ni najmanji korak u pravcu uspješnog rješavanja nacionalnog pitanja u Bosni i Hercegovini. Ako se pođe od logično pogrešne premise prema kojoj **sve što je nacionalno je nacionalističko**, ne treba se nimalo čuditi zašto je svaki zahtjev neravnopravnog hrvatskog naroda u BiH za jednakopravnošću s njihove strane također shvaćan i tumačen kao hrvatski nacionalizam. Iz svih tih razloga, “tek afirmacijom, a ne negacijom, nacionalnih i kulturnih prava svih građana BiH, dobila bi se osnova za postizanje više funkcionalne i civilizacijske razine ove države. Ne može se poreći da veliki dio individualnih ljudskih prava proistječe iz mogućnosti ostvarivanja identiteta zajednice, a posebice kad su u pitanju prava na kulturnu i nacionalnu posebnost. To je svakako vrlo osjetljivo i važno pitanje u nacionalno podijeljenoj Bosni i Hercegovini.”¹⁷ Zato se ovdje ljudska prava ne mogu promatrati ni ostvarivati samo kao individualna prava pojedinca,

nego u njihovoj povezanosti s kolektivnim pravima naroda i nacionalnih manjina.

5.5 Odsutnost odgovornosti visokog predstavnika i njegova ureda, kao nositelja suverene vlasti, prema narodima, građanima i najvažnijim institucijama političkog sustava Parlamentarnoj skupštini i Vijeću ministara BiH, za nepoželjne rezultate pogrešnih političkih odluka, jačala je osjećaj neodgovornosti domaće politike i političara za stanje u zemlji. Mnogi misle da **totalni protektorat na rokom određeno vrijeme bilo je bolje rješenje za BiH** nego ovakav polu — protektorat, u kojem ni domaća ni strana politika i političari nikome ne polažu računa za katastrofalno stanje u zemlji. Dapače, uvriježena su shvaćanja da visokom predstavniku i OHR odgovara upravo ovakvo stanje u kojem svu odgovornost mogu kad god to zažele, prebaciti na domaću politiku, institucije i političare. Potonji to isto čine. Opravdavajući se time da nemaju dovoljno ovlasti i da su u svemu podređeni visokom predstavniku i OHR-u, čineći ih odgovornim za stanje.

5.6. Nemogućnost uspostave i djelovanja pravne države u Bosni i Hercegovini velikim je dijelom uzrokovana ponašanjem i djelovanjem međunarodne zajednice i njezinih predstavnika. Pojam pravna država podrazumijeva da je Ustav iznad zakona, a zakon iznad subjektivne volje svakog pojedinca i iznad odluke bilo kojeg organa ili institucije. Svi su oni pred zakonom jednaki i jednako odgovorni, bez obzira na društveni status i položaj u društvu. Toga se pravila moraju dosljedno pridržavati, i tako svojim ponašanjem drugima, služiti za primjer, svi nositelji političke moći, državni organi i pojedini činovnici. Nema vladavine prava kao izraza objektivne volje zakonodavca bez dosljednog provođenja zakona i jednake odgovornosti svih pred zakonom i pravosudnim institucijama. Međunarodna se zajednica ovdje često ponašala suprotno tom temeljenom pravilu. Visoki je predstavnik ovdje provodio brojne reforme tako što je donosio zakone suprotne Ustavu, pa on nije mijenjan u propisanoj ustavnoj proceduri. Formalno -pravno, **Ustav nikada nije mijenjan, a stvarno je velikim dijelom promijenjen!??** Vidjevši kako međunarodna zajednica ne drži do hijerarhije pravnih akata niti poštuje **načelo ustavnosti**, domaći su političari na isti način često donosili odluke suprotne zakonu, negirajući na isti način **načelo zakonitosti**. Ponašajući se tako mnogi su došli u sukob s zakonom i pod udar kaznene odgovornosti. Takvo ponašanje proizvodi opću nestabilnost političkog, pravnog i pravosudnog sustava.

5.7. Pod desetogodišnjom upravom međunarodne zajednice BiH je i dalje ostala nestabilna država. Kao takva

ona nije samoodrživa. A, sve dok je takva, potrebna joj je međunarodna uprava. Mnogi misle da međunarodna zajednica, a osobito pojedini njezini visoko plaćeni činovnici, sami proizvode nestabilno stanje da bi što više produžili svoj boravak. Štoviše misle da svoje pretpostavljene izvještavaju da je stanje lošije nego što realno jest, da bi opravdali svoju neophodnost, a time i sve privilegije koje imaju. Nedavno je dnevni tisak u BiH objavio enormne visine plaća pojedinih dužnosnika međunarodne zajednice, koje su tolike da pojedina primamjesečnu plaću veću od tristo mirovina bosanskohercegovačkih umirovljenika. Zato se mogu čuti zapažanja iz krugova međunarodnih dužnosnika u nevladinim organizacijama civilnog društva, da su takvi dužnosnici stimulirani slati svojim pretpostavljenim netočna izvješća o stanju u BiH, da bi ovdje ostali što duže i uživali privilegije koje nikada ne bi mogli ostvariti u svojim zemljama. Iz tih razloga mnogi smatraju da međunarodna zajednica nije zainteresirana za stabilnu BiH.

Međutim, ne odnosi se to samo na pojedince. Ima onih koji smatraju da čak i "europskim velesilama odgovara konfuzija u BiH". Tako jedan visoki crkveni dužnosnik kaže: "U BiH je, rekao bih, konfuzija, i to odgovara svijetu i Europi. BiH je u ovom trenutku jedan odraz situacije u Europi, uključujući i Ameriku. Europske velesile nisu međusobno jedinstvene, nisu odlučne, nije im jasno što hoće s jugoistokom Europe i tamo još ima nastavka i Prvog i Drugog svjetskog rata. Odnosno simpatija i antipatija velikih svjetskih sila prema pojedinim narodima i državama u regiji. Dok god se bude mjerilo različitim mjerilima i vrednovala ljudska prava u jednoj Belgiji, Nizozemskoj, Francuskoj, Njemačkoj ili Americi, za tamošnje ljude drukčijim mjerilima nego u BiH i Jugoistoku Europe, mi ćemo ovisiti o 'hiru' moćnih ljudi."¹⁸

6. Sukob tri različite nacionalne politike o ustavnom uređenju BiH

Tri nacionalne politike u Bosni i Hercegovini imale su tri različita koncepta ustavno-pravnog uređenja države. Neke su sve vrijeme prije rata, u ratu i danas ostale pri svom viđenju kako najbolje urediti državu, dok su druge mijenjale svoj stav o tom pitanju.

Bošnjačka politika od početka i danas stoji na konceptu unitarne građanske države, a glede centralizacije vlasti ima **dvije varijante**. Prva se zalaže za strogu centralizaciju vlasti na relaciji općina-država. Između njih ne bi bilo nikakve središnje razine. Sarajevo bi bilo državno središte u kojem bi bilo centralizirano sve: vlast, odlučivanje, sredstva, institucije i sve drugo, a ono bi ostvarivalo izravne veze s oko 120 općina

i općinskih središta. Druga varijanta razlikuje se utoliko što bi postojala neka razina regionalne vlasti na relaciji općina-regija-država. Kada se pomnije razmotre lako će se uvidjeti da ni jedna od njih ne podrazumijeva bilo kakav oblik političke autonomije naroda, niti uvažavanja podjele prostora po etničkom kriteriju. Regije bi bile više zemljopisno-gospodarska i kulturna središta, s nekim elementima kulturne autonomije. Na tom konceptu ova politika, od početka i danas, gradi svoj odnos prema ustavnim promjenama za koje se zdušno "zalaže ako bi išle u tom pravcu, koji podrazumijeva ukidanje oba entiteta i svih županija-kantona u sadašnjoj Federaciji BiH.

Srpska politika, prije i tijekom rata zalagala se za koncept konfederalne države sastavljene od tri republike, a glede raspodjele teritorija smatrala je da je nužna etnička podjela prostora, u kojoj bi njima pripalo 64-70 %, koliko je u ratnim operacijama, koristeći naoružanje i ljudstvo bivše JNA i bila zauzela. U DAYTONU je nakon teških pregovora promijenila stav i pristala na sadašnji entitetski ustroj i etničku podjelu prostora po formuli 49:51 % u korist dva naroda u Federaciji. U svim raspravama ona danas brani postojeće uređenje, nije za promjenu Ustava, niti je uopće sklona otvaranju rasprave o ustavnim promjenama. Više otvoreno ne podržava koncept od tri republike, budući da joj odgovara stanje u kojem samo ona ima svoju republiku, a ne odgovara joj da svoje republike i političku autonomiju u njihovim okvirima dobiju Bošnjaci i Hrvati. Po svaku cijenu i jednodušno brani Republiku Srpsku i 49 % prostora za 34 % etničkog srpskog stanovništva, prema popisu iz 1991. godine.

Hrvatska politika u početku je bila za BiH sastavljenu iz tri dijela, po etničkom kriteriju i uz pravednu raspodjelu prostora. U tom nastojanju bila je uspostavljena Hrvatska Republika Herceg-Bosna. Potpisivanjem VOSHINGTONSKOG sporazuma ma je prestala postojati. Uspostavljena je Federacija BiH koja bi bila u konfederalnom odnosu s Republikom Hrvatskom, što je bio prividni mamac za jamstvo ravnopravnosti Hrvata u Federaciji. Nakon što je DAYTONSKIM mirovnim sporazumom to ukinuto, ostavljena je mogućnost uspostave posebnih odnosa s Hrvatskom, od kojih je ona odustala nakon prve izborne promjene vlasti.

Tu leži ključni uzrok današnje hrvatske neravnopravnosti s druga dva naroda. Poslije toga hrvatska je politika promijenila vlastiti stav i dugo je zagovarala kantonalni ustroj cijele BiH, što bi podrazumijevalo ukidanje Republike Srpske i kantonizaciju njezina prostora. Na tom konceptu bila je na istoj valnoj dužini s bošnjačkom, a u sukobu sa srpskom politikom. Usto, zalagala se i za jednostrano i neustavno ukidanje

Federacije BiH te prenošenje njezinih ovlasti na državu i kantone, uz ostatak Republike Srpske, što opet s pravom nije prihvatila bošnjačka politika.

7. Nagovještaj nove promjene hrvatske politike u BiH

Uoči Božića 2004. godine u Večernjem je listu osvanuo intervju uzoritog kardinala VINKA PULJIĆA pod velikim naslovom: „TREBA UKINUTI ŽUPANIJE, FEDERACIJU I RS, A USPOSTAVITI REGIJE.“ Za mnoge koji se ozbiljnije bave pitanjem državnopravnog ustrojstva BiH i zalažu za ustavne promjene, bilo je to ne malo iznenađenje. Nije uobičajeno da se crkva tako izravno izjašnjava, a pogotovo prva nagovještava novi političko-pravni ustroj. Međutim, u BiH to se nije dogodilo prvi put. Jer, u nedostatku jedinstvene politike kakvu imaju druga dva naroda i u uvjetima velike podijeljenosti među hrvatskim političkim strankama netko mora preuzeti kormilo. Treba napomenuti da je tijekom rata hrvatska politika bila prihvatila taj regionalni bošnjački koncept i u Međugorju potpisala takav sporazum s bošnjačkom stranom, ali je kasnije od njega odstupila. Na tom konceptu od početka stoji i jedna minorna, ali ipak značajna politička stranka - Hrvatska narodna zajednica. Što se tiče najbrojnije i vodeće - Hrvatske demokratske zajednice, ona se dugo nije izjašnjavala, niti je popunila upitnik koji joj je uputio ekspertni tim pri Centru za sigurnosne studije u Sarajevu. Međutim, za sada je sigurno da se ta stranka protivni trodijelnoj BiH. Upitan što o tome misli, lider stranke BARIŠA ČOLAK izjavio je da oni nisu ideolozi koncepta tri republike. To je potvrdio i u intervjuu u Večernjem listu od 5.1.2005. godine, pod velikim naslovom „BUDUĆNOST BIH NIJE U ENTITETIMA“. Ostao je vrlo oprezan u odgovoru na pitanje, ako nisu za takav, onda za kakav model on i stranka jesu, odgovorivši: „Kad je riječ o ustroju države, smatram kako mnogo možemo naučiti iz švicarskog i belgijskog modela. Različita je povijest nastanka tih država, a ako je po tome suditi, bliži smo belgijskom modelu.“ Upitan za stav kardinala o regijama umjesto entiteta, odgovorio je: „Tomu bih samo nešto mogao dodati. Osim tih regija, smatram kako mi kao višenacionalna zajednica, sastavljena od tri konstitutivna naroda, moramo graditi državu tako da bude jednakopravna za sve, a to je jedino jamstvo za budućnost. ... Zbog toga razmišljam o tomu kako bi se zajednica naroda trebala organizirati kao što je u Belgiji, a posrijedi je tzv. Dvostruki federalizam“¹⁹.

Ako je suditi po ovome, u pitanju je treća promjena hrvatske politike o ovom ključnom, velikim dijelom sudbonosnom pitanju za BiH, a osobito za položaj Hrvata u njoj. Ta bi

politika mogla značiti znatno veće približavanje bošnjačkoj politici države sastavljene od *regija*, a još veće udaljšavanje i dalje konfrontiranje sa srpskom politikom, koja je jednodušna u obrani Republike Srpske, jer taj koncept podrazumijeva njezino ukidanje. S obzirom na to, čini se da bi se srpska politika lakše priklonila modelu *tri republike*. Naravno, belgijski model regionalizirane države nije istovjetan bošnjačkom, pa je veliko pitanje koliko je i bošnjačka politika sklona prihvatiti onakav stupanj političke, a osobito kulturne autonomije, kakav imaju tri naroda u Belgiji? Dijelimo mišljenje da je belgijski model racionalniji i od švicarskog, u kojem ima 26 kantona i dva polu-kantona. Pored toga u njemu se, za razliku od švicarskog, spominju konstitutivni narodi, što je ipak primjerenije našim shvaćanjima nacionalnog. U svakom slučaju ostaje vidjeti kako će se situacija dalje razvijati?

8. Politika i stavovi susjednih država

Mnogo je razloga zbog kojih su jedine dvije Bosni i Hercegovini susjedne države bitno zainteresirane za stanje u Bosni i Hercegovini i za njezin razvitak u budućnosti. Prvo, one su bile sugovornice u pregovorima, a potom i potpisnice Daytonskog mirovnog sporazuma. Time su utjecale i na kreiranje Aneksa IV - Ustava Bosne i Hercegovine. Za važne promjene tih dokumenata one danas mogu biti manje zainteresirane nego u vrijeme rata, ali ne bi se mogla prihvatiti niti opravdati njihova eventualna nezainteresiranost za ovo važno pitanje. Drugi je razlog što u BIH žive znatniji dijelovi hrvatskog i srpskog naroda, koji su i po Ustavu i po međunarodnim dokumentima priznati kao konstitutivni i ravnopravni, uz treći bošnjački. Logično je, normalno i opravdano da su matični narod i država bitno zainteresirani za položaj vlastitog naroda u susjednoj državi. Treći razlog: svaka se nestabilnost u BIH automatski odražava na stanje u susjednim državama, kao što i obrnuto. Stabilna i samoodrživa BIH morala bi biti od krucijalnog interesa za njezine susjede. Četvrti je razlog to što je njihova ustavna obveza zapisana u ustavima susjednih država. Ustav nije obična politička deklaracija, nego temeljni i obvezujući pravni akt.

Politika Republike Hrvatske prema ustavnim promjenama i obliku državnog uređenja BIH, kojima se bitno određuje i položaj hrvatskog naroda u njoj, nikada nije bila jasno definirana, pa tako nije mogla biti ni jedinstveno provođena. Danas evidentna neravnopravnost Hrvata u BIH spram druga dva konstitutivna naroda, nije posljedica samo iskazane volje međunarodne zajednice, već također i politike države Hrvatske. Hrvati u BIH ostali su bez vlastitog entiteta kao

jamca političke autonomije i jednakopravnosti s druga dva naroda, između ostaloga i pod izravnim utjecajem Zagreba, jednako kao što je Republika Srpska nastala i pod izravnim utjecajem Beograda. Nije sporno da je i međunarodna zajednica djelovala preko Zagreba i najjače hrvatske političke stranke i da je svaku skrb Hrvatske o položaju Hrvata u BiH, zajedno sa Sarajevom, proglašavala miješanjem u unutarnje stvari susjedne države. Međutim, olako odustajanje od konfederalnog odnosa s Federacijom BiH, kako je to bilo predviđeno Washingtonskim sporazumom, a zatim jednostrano odustajanje od posebnih odnosa, kako to predviđa Daytonski sporazum, isključiva je stvar hrvatske politike. Za razliku od toga, srpski je narod dobio vlastiti entitet, a onda je zaključio sporazum o posebnim odnosima s državom Srbijom, koji je i danas na snazi. Zato on ima punu političku autonomiju koju ostvaruje preko vlastitih institucija političkog sustava, a tek onda i preko istih institucija političkog sustava države BiH.

Međunarodna zajednica ne pokazuje dovoljno razumijevanja za institucionalnu jednakopravnost Hrvata s druga dva naroda u BiH. Tu leži prvi, ključni razlog danas potpuno neravnopravnog položaja hrvatskog naroda sa srpskim i bošnjačkim narodom u BiH. Druga je priča, koliko je tomu kriva opterećenost nekih predstavnika te zajednice negativnim predrasudama iz prošlosti, a koliko je ona zaboravila hrvatsku kooperativnost u minulom ratu i mirovnim pregovorima o BiH, a zapamtila hrvatski neposluš u određenim okolnostima. Jer, „Tuđman je u takvim teškim i nepovoljnim uvjetima donosio neke povijesne **odluke suprotne volji međunarodne zajednice** bez kojih ne bi bilo ni Bosne i Hercegovine ni Hrvatske i zato je on, bez obzira na sve pogreške, ključan čovjek koji je svojom strategijom omogućio zaustavljanje velikosrpske agresije i stvaranje suverenih država u raspadu SFRJ i komunističkog sustava.“ Pritom „**najveća pogreška Tuđmanove politike** što je bila naivna i što je previše vjerovala međunarodnoj zajednici, što je popuštala i prihvaćala razne planove i projekte međunarodne zajednice i što se nije znala obraniti od zamki koje su stalno postavljane.“²⁰ Jedna od njih svakako je Federacija BiH, njezin konfederalni odnos s Republikom i Hrvatskom, potom posebni odnosi, sve to kao prividno jamstvo hrvatske ravnopravnosti u BiH, koja u tim dokumentima i danas stoji, a od koje u stvarnosti nema ama baš ništa. *Drugi* razlog vidimo u nejedinstvenom stavu raznih političkih stranaka u Republici Hrvatskoj glede politike koju ona treba voditi prema BiH i hrvatskom narodu u njoj. *Treći* razlog vidimo u nejedinstvu hrvatskih političkih stranaka u samoj Bosni i Hercegovini oko pitanja njezina državnopravnog i ustavnog ustrojstva. Načelno, sve one uviđaju i

dokazuju neravnopravnost i podređenost vlastita naroda i sve se zalažu za promjenu stanja, ali **kako do jednakopravnosti stavovi su potpuno nejedinstveni i oprečni. Nacionalna i politička razjedinjenost i nesloga velika su prepreka ispravljanju nepravdi i promjeni položaja hrvatskoga naroda u BIH u pravcu ostvarivanja njegove jednakopravnosti s druga dva naroda.** Naravno, to nisu jedini uzroci hrvatske neravnopravnosti u BIH, ali svrha ovoga rada nije rasprava o tom pitanju, pa to ovdje nećemo dalje elaborirati. Ipak, **golemi bi napredak bio ako bi se u Republici Hrvatskoj mogla izgraditi i profilirati jedinstvena državna politika prema BIH i položaju hrvatskog naroda u njoj.** Već i sam pokušaj u tom pravcu mogao bi biti od velike koristi. Pritom hrvatska politika „nikada nije bila niti treba biti u bilo kojem obliku usmjerena protiv cjelovitosti i suverenosti države Bosne i Hercegovine. Ali, „konsenzus oko osnovnih nacionalnih vrijednosti i interesa pretpostavka je za oblikovanje strategija i programa razvitka, ali i pretpostavka ukupne stabilnosti zemlje“²¹.

Politika državne zajednice Srbije i Crne Gore prema Bosni i Hercegovini doživjela je znatnu vlastitu transformaciju. Za razliku od ratnih vremena, kada je bila agresorski usmjerena u pravcu osvajanja i podjele, ona je vremenom evoluirala. Iako se nije nikada odrekla starih pretenzija, smogla je snage ispričati se za zlodjela koja su ovdje počinjena na štetu drugih naroda, a više o BIH ne govori kao o bivšoj državi, kako je to bilo uobičajeno tijekom rata. Međutim, glede nedvojbene podrške Republici Srpskoj, ostala je do kraja jedinstvena i dosljedna. Štoviše, srpsko-crnogorska politika spremna je odlučno braniti srpski entitet ne samo verbalnom podrškom, nego i uređenjem BIH na tri nacionalne republike. Svoj prvi posjet BIH i osobito Mostaru novi predsjednik te držale BORIS TADIĆ „objašnjava željom da se pokaže kako Srbija jednako tretira sve konstitutivne narode u BIH. Upravo sukladno tomu čini se kako bi jedno revizija koja bi do kraja BIH podijelila na tri dijela (čitaj republike), s tim da RS ostane u sadašnjim granicama, TADIĆU bila prihvatljiva.“ Tisak je prenio da „TADIĆ želi BIH od tri dijela“.²² U tom smislu čini se da bi srpsku politiku bilo mnogo, lakše pridobiti za koncept tri republike, nego za bilo koji drugi model državnoga ustrojstva. Štoviše, dade se zapaziti, premda to nekom može izgledati potpuno apsurdno, da bi treći - hrvatski entitet (regija, republika, provincija i slično), mogao dobiti veću podršku srpske politike, nego li nekih hrvatskih političkih stranaka i političara iz BIH ili Republike Hrvatske.

Kada je visoki predstavnik u svom govoru pred skupštinom Republike Srpske u Banjaluci najavio da bi ne suradnja s

Haškim sudom mogla dovesti do gašenja toga entiteta a osobito kada je najavio ukidanje entitetskog ministarstva unutarnjih poslova, slijedile su ostavke srpskih političara iz RS-a, nakon čega je visoki predstavnik otišao u Beograd i izjavio: „Nije moja politika, niti je moj cilj ukidanje RS-a“²³ Doista, sadašnji visoki predstavnik niti želi ustavne promjene u BiH, niti će se one dogoditi za njegova boravka ovdje, a sve vrijeme svoga mandata činio je i čini ono što je u njegovoj moći da zaštiti Republiku Srpsku i Daytonski entitetski ustroj BiH. Nakon toga slijedila je proslava Dana Republike“Srpske, na kojoj je njezin predsjednik DRAGAN ČAVIĆ kazao da „nema razloga da strepimo za dalji opstanak RS-a jer je narodna volja nepokolebljiva u opredjeljenju za njeno postojanje.“ Usto, „ocijenio je da je srpski narod snažan onoliko koliko je opredijeljen i nepodijeljen“.²⁴ Analogno tomu mogli bismo dodati i da je hrvatski narod onoliko slab koliko je još uvijek podijeljen i nejedinstven, osobito oko pitanja zahtjeva za jednakopravnošću, koja se može postići samo upornim zahtjevima za preuređenjem BiH u tri dijela, koji je nužno ponavljati i programski postavljati kao cilj hrvatske politike, sve dotle dok postoji Republika Srpska. Čini se pak da je **srpska politika mnogo odlučnija u obrani nepravde** stečene kao rezultat ratne agresije, teritorijalnog osvajanja, etničkog čišćenja i naklonosti politike međunarodne zajednice, **nego je hrvatska politika odlučna u svojim zahtjevima za zadovoljenje pravde**, koja se može postići samo tako da se sva tri konstitutivna naroda novim preustrojem BiH stave u istovjetan položaj glede prava na političku, kulturnu i teritorijalnu autonomiju.

Sažetak

Međunarodna zajednica ni poslije dvadesetak godina bavljenja Bosnom i Hercegovinom, niti poslije deset godina izravnog upravljanja u njoj, nema jasno definirani koncept ni strategiju rješavanja bosansko-hercegovačke krize i svega onog što u svojoj ukupnosti ovu zemlju čini svojevrsnom enigmom. Njezina administracija ovdje se uopće nije bavila najvažnijom od svih reforma, a to je reforma ustavnog ustroj nefunkcionalnog političkog sustava Bosne i Hercegovine, niti pak rješavanjem najvažnijeg od svih političkih pitanja, a to je rješenje nacionalnog pitanja u kontekstu kolektivnih ljudskih prava. Dapače ona je nacionalno pitanje stalno „gurala pod tepih“, time što ga je podcjenjivala ili pak tako što je sve nacionalno izjednačavala s nacionalističkim.

Međunarodna zajednica nema jasan, određen ni cjelovit plan za Bosnu i Hercegovinu. Sporadični planovi međunaro-

dne zajednice ili njezinih nevladinih organizacija razlikuju se utoliko što neki imaju individualni pristup i pokušavaju tražiti bolja rješenja neovisno od okruženja, a drugi pak, nastoje Bosnu i Hercegovinu promatrati u paketu, koji se zove Zapadni Balkan. U tim planovima zabrinjava nastojanje /nekih- krugova da rješenje problema povezuju s Kosovom, tako da ako Srbija definitivno izgubi Kosovo, onda mora dobiti kompenzaciju tako što će joj se priključiti Republika Srpska, kao integralni i neotuđivi dio druge suverene države - BIH, koja bi time bila osuđena na nestanak. Osim činjenice da su to velikosrpske ideje u novom pakiranju, ne vidim nikakva: druge logike u takvom razmišljanju. Možda je i to jedan od razloga zašto međunarodna zajednica istinski i sistematski ne radi na stabilizaciji i samoodrživosti Bosne i Hercegovine?

Za razliku od jednodušne politike državne zajednice Srbije i Crne Gore, koju one i njihove političke stranke vode prema Republici Srpskoj u smislu obrane i svekolike podrške, hrvatska politika u Republici Hrvatskoj i hrvatske političke stranke nemaju takav odnos prema pitanju hrvatskog entiteta u BIH, koji bi u ovako (ne) uređenoj državi s dva entiteta za tri naroda, odnosno jednim entitetom za dva naroda, mogao biti najsigurnije institucionalno jamstvo jednakopravnosti hrvatskog naroda s druga dva naroda u BIH. Hrvatska bi državna politika morala izgraditi jedinstven politički pogled na državu BIH i vlastiti stav prema položaju vlastita naroda u susjednoj prijateljskoj državi, bez ikakva izravnog miješanja ili uplitanja u unutarnja politička pitanja Bosne i Hercegovine. To isto važi i za sve hrvatske političke u ovoj zemlji. Hrvatska razjedinjenost i nesloga, tradicionalnu nenaklonjenost međunarodne zajednice, politike i pojedinih dužnosnika, najvećim su uzročnici nezavidnog i neravnopravnog položaja Hrvata i Hercegovini.

U Bosni i Hercegovini postavljaju se još mnoga otvorena pitanja za koja treba tražiti i pronalaziti odgovore. Desetljeće DAYTONA prigoda je za to i za organiziranje novih međunarodnih konferencija o Bosni i Hercegovini, ali i o Balkanu, gdje bi se ta neriješena i otvorena pitanja trebala raspraviti i potražiti rješenja koja bi nas mogla zadovoljiti i približiti ciljanim europskim integracijama.

Nekritičko prihvaćanje nekih planova iz nedavnih ratnih vremena, negativna iskustva koja smo stekli i pogreške koje smo napravili, osobito glede usvajanja WASHINGTONSKOG i DAYTONSKOG mirovnog sporazuma, ne bi nam se smjeli ponoviti. Dobro prolazi u životu onaj tko se uči na tuđim greškama i iskustvima, *gore* onaj tko se uči na vlastitim, a *naj-gore* onaj tko ništa ne uči od povijesti kao učiteljice života, pa mu se ona s vremena na vrijeme ponavlja u negativnom

svjetlu i s novim negativnim iskustvima. Iako se nismo pokazali u svemu kao dobri učenici, ponešto bismo ipak morali naučiti od vlastite osobito bliže povijesti, da bismo s više samopouzdanja i optimizma mogli gledati u budućnost.

Literatura:

- R. VUKADINOVIĆ, Međunarodni politički odnosi, BARBAT, Zagreb, 1998.
HARALAMOS-HOLBORN, Sociologija - Teme i perspektive, Zagreb, 2002.
Z. TOMAC, Predsjednik, Slovo, Zagreb, 2004.
M. VUKOVIĆ, Desetljeće koje se pamti, Ljevak, Zagreb, 2003.
IBRAHIMAGIĆ, DAYTON - Bosna u Europi, VKBI, Sarajevo, 2001.

Zbornici i dokumenti:

- Dr. FRANJO TUĐMAN - Vizije i postignuća, Zagreb, 2001.
Izvešće o stanju ljudskih prava, JUSTITIA ET PAX, BR. 101, Sarajevo.
Nedovršeni mir - Izveštaj međunarodne komisije za Balkan, Sarajevo, 1997.
Plan Europske inicijative za stabilnost o novom državno-pravnom uređenju BIH, Dnevni tisak.

Bilješke

---

* Uredništvo NSF-a zaprimilo je rukopis prof. dr. Bože Žepića u rujnu 2005.

1. Iz Izveštaja Međunarodne komisije za Balkan. Nedovršeni mir, HHO Zagreb i Pravni Centar FOD BiH Sarajevo, 1997., str. 9.
2. O tome šire Radovan Vukadinović, Međunarodni politički odnosi, BARBAT, Zagreb, 1998., str. 119-128.
3. Navod iz uvodnog dijela dokumenta: "Plan europske inicijative za stabilnost o novom državno-pravnom uređenju Bosne i Hercegovine".
4. Prema pisanju Dnevnog lista od 17. veljače 2004., str. 2.
5. Iz Plana europske inicijative ... str. 7.
6. Prema pisanju Dnevnog lista, isto, str. 2.
7. Prema pisanju Dnevnog lista od 17. veljače 2004., str. 10.
8. Iz Izveštaja Međunarodne komisije za Balkan, Nedovršeni mir, str. 3.
9. Vidi stranice 2 i 3 Plana europske inicijative za stabilnost...
10. Vidi stranicu 9. Plana europske inicijative za stabilnost...
11. Večernji list, srijeda 22. 12. 2004., str. 2.
12. Prema pisanju dnevnog lista San, Sarajevo, od 3. 1. 2005., str. 5.
13. Navod iz dokumenta IZVJEŠĆE O STANJU LJUDSKIH PRAVA U BIH ZA 2003. GODINU, JUSTITIA ET PAX, BR.101, str. 58.

14. Iz razgovora DORIS PACK, objavljenog u Večernjem listu od 8. 11. 2004. str. 5.
15. Iz izvješća o stanju ljudskih prava u BIH za 2003. godinu, JUSTITIA ET PAX, str. 59.
16. HARALAMBOS-HOLBORN, SOCIOLOGIJA, Teme i perspektive, Zagreb, 2002., str. 263.
17. Iz izvješća o ljudskim pravima u BIH za 2003. godinu, JUSTITIA ET PAX, str. 63.
18. Iz razgovora banjalučkog biskupa dr. FRANJE KOMARICE, objavljenom u Večernjem listu, od 7. 10. 2004., str. 5.
19. Iz intervjua BARIŠE ČOLAKA, predsjednika HDZ BIH u Večernjem listu od 5.1.2005., str. 5.
20. Z. TOMAC, Predsjednik, Slovo, Zagreb, 2004. str. 48.
21. Miroslav Tuđman, Predgovor knjizi: Dr. FRANJO TUĐMAN - vizije i postignuća, UHIP, Zagreb, str. 8.
22. Prema pisanju Večernjeg lista od 9. 12. 2004., str. 17.
23. Prema pisanju Dnevnog lista od 8. siječnja 2005., str. 3.
24. Prema pisanju Večernjeg lista od 10. siječnja 2005., str. 3.

INTERNATIONAL COMMUNITY'S PROPOSALS AND PLANS FOR BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract

The author discusses the plans of the international community for Bosnia and Herzegovina. He draws attention to numerous open issues that require answers and practical solutions needed for this country to enter the course of political stabilization, self-sustainment, economic recovery, higher employment rates, the overcoming of poverty and the creation of conditions necessary for its accession to the European integrations. According to the author, the ten-year long administration of the international community receives credit for the establishment and maintenance of peace, so badly needed for this war torn country, its peoples and citizens. However, he also points out that the administration has not ensured the expected level of development in other segments of life. There are many issues where the international community played an unconvincing role. Instead of searching for new solutions, it has been directing its attention to preserving the Daytonian Bosnia and Herzegovina, which is dysfunctional and lacks long-term perspectives. Instead of a limited mandate and a deadline to reach the proposed objectives, it keeps prolonging the mandate of the peace forces and its own administration, thus creating uncertainty and continuing the feeling of hopelessness. Instead of limited authority and clearly delineated responsibility of the High Representative, it gave him unlimited powers with no responsibility towards the peoples and institutions of Bosnia and Herzegovina. Instead of providing a solution to the "national question" in terms of equality of the three constitutive peoples and a consistent implementation of human rights and freedoms for every citizen, the national inequality is on the constant rise, while human rights and freedoms, even though they were promised on the highest level of protection, keep being violated. All this proves that the international community does not have clearly set nor publicly presented plans for Bosnia and Herzegovina, whether being dealt separately, or within the West Balkans package. The author particularly stresses the unenviable position of the smallest in number Croatian people in Bosnia and Herzegovina, to which much damage was caused by the unjust Dayton peace agreement and its Constitution for Bosnia and Herzegovina. He criticizes the lack of unity between the Croatian political parties from Bosnia and Herzegovina and from Croatia, and advocates creation and definition of a unitary Croatian national policy toward Bosnia and Herzegovina, based on good neighborly relations without meddling in its internal affairs. He also proposes constitutional changes and radical reforms, a new international conference, clearly defined plans and more convincing actions of the international community.

